

Kutuza N. V. Psychological aspects of communicative impact: theoretical measurements.

Summary

The article deals with the psychological aspect of communicative influence, which is one of the important components of this phenomenon. It is emphasized on the psychological aspect as thoroughly investigated. The main attention is paid to different psychological concepts, which investigates the activation of the recipient's mental processes at the conscious and unconscious levels, mainly in the aspect of changing human behavior, her views, beliefs, reasons for certain speech and behavioral actions (motives, needs, guides, emotions, etc.).

The purpose of our article is a theoretical review of the psychological aspect of communicative influence. The goal is to solve such problems: to consider the concept of influence in psychology; to prove the importance of motivational analysis in the process of changing human behavior; to analyze psychological concepts, where the activation of the mental processes of the recipient on the conscious and unconscious levels is investigated.

The object of research – the communicative influence, the subject – the psychological aspects of communicative influence.

The presence of different psychological concepts and, accordingly, different views on ways of human behavior made it possible to construct powerful influential discourses with emphasis on a certain behavioral aspect as a predictive action of the respondent in the process of influence. Since behavior contains both a conscious and an unconscious component, then attention is focused on external, internal and situational stimuli, subconscious determinants of behavior, processes of information processing as a behavioral precondition, behavior patterns, etc.

These provisions are used in the process of constructing both suggestive and manipulative discourses, which requires a detailed analysis of the relevant models. The prospects of the study are seen in the in-depth study of the aspects of communicative influence, which will enable to simulate effective influential discourses.

Key words: *communicative influence, unconscious level, motivation, psychological aspect, mental processes.*

УДК 81'373

Лисак Г. О.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри практики іноземної мови
та методики викладання
Хмельницького національного університету
E-mail: lysak_halyana@ukr.net

УТВОРЕННЯ НОВИХ НОМІНАТИВНИХ ОДИНИЦЬ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ПІД ВПЛИВОМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Статтю присвячено дослідженню номінативних процесів, які виникли в англійській мові під впливом нових технологій, що спричинило появу відповідних лексичних одиниць. Здійснено аналіз понять «номінація» та «номінативна одиниця». Розглянуто основні види номінації. Встановлено, що саме у результаті семантичної деривації та конверсії формується нове лексичне або граматичне значення вже існуючого у мові слова.

Ключові слова: *номінація, номінативна одиниця, словотвір, конверсія.*

Друга половина ХХ – початок ХХІ століття – це час нового прориву в розвитку науково-технічного прогресу, який виражається в появі новітніх технологій та, як наслідок, створенні нових продуктів у всіх сферах, зокрема і тих, що безпосередньо стосуються умов життя людини. Ці нові продукти якісно і функціонально відрізняються від своїх попередників. Саме ці відмінності і призводять до того, що новим продуктам даються нові назви, у яких відображено технологічні, естетичні, функціональні нововведення. Значення слова та його здатність називати (тобто номінативна функція) зароджуються в актах номінації. Номінація є процесом найменування, під час якого мовні одиниці співвідносяться з об'єктами дійсності, що ними позначаються [3].

Проблема номінації неодноразово привертала увагу багатьох мовознавців. Питання теорії номінації розглянуто у працях Е. Азнаурової, О. Кубрякової, В. Телії, Г. Уфимцевої. Увагу мовознавців все частіше привертає поглиблений аналіз номінативного процесу (В. Жайворонок, І. Нестеренко, В. Русанівський, О. Тараненко та ін.). Вагомий внесок у дослідження мовленнєвої номінації зробили І. Вепрева, В. Павлов, Ю. Пассов, Д. Шмельов. Аналіз наукових робіт, присвячених цій багатогранній проблемі, показав, що вона має ще багато недосліджених теоретичних питань та невирішених практичних аспектів.

Мета нашого дослідження полягає в аналізі способів творення нових номінативних одиниць на основі вже відомих моделей у сучасній англійській мові під впливом сучасних інноваційних технологій.

Номінація – винятково складне явище, з'ясування сутності якого пов'язане з вирішенням цілого комплексу різних проблем. Термін «номінація» має низку визначень у сучасній лінгвістиці. Традиційна лінгвістика трактує термін «номінація» як утворення мовних одиниць, що характеризуються номінативною функцією, тобто служать для назви й вичленовування фрагментів немовної реальності й формування відповідних понять про них у формі значення мовних одиниць – слів, словосполучень, фразеологізмів, речень [9].

Науковці В. Гак [3], Є. Верещагіна і В. Костомарова [2] під терміном «номінація» розуміють позначення предметів за допомогою мовних одиниць, зазвичай слів або словосполучень. До речі, у цьому виявляється етимологічне значення цього терміну, адже *nominatio* (латин.) – це «найменування, нарекання ім'ям». Саме тому В. Гак вважав номінацію процесом і результатом найменування, при якому мовні елементи співвідносяться з об'єктами, які вони позначають [3, с.230].

Н. Арутюнова вважає, що характер номінації, її семантичний тип, об'єм інформації про об'єкт безпосередньо пов'язані з її призначенням. Залежно від цих факторів у мові розрізняють такі чотири типи номінацій: інтродуктивну, ідентифікуючу, предикативну та апелятивну номінації [1, с. 95].

У сучасній лінгвістиці розрізняють два основних типи номінації: первинну та вторинну. Форма, що використовується у своїй первинній функції для позначення певного об'єкта навколишнього середовища в даних умовах, може бути названа основною формою, первинною або прямою номінацією. Первинна номінація – співвідношення фрагмента дійсності позамовного ряду, що відображається у свідомості людини, та звукоряду, який отримав уперше функцію найменування, дуже рідкісне явище [3, с. 243].

Вторинна номінація, тобто утворення другого, навіть третього найменування для об'єктів позамовної дійсності, які вже були позначені засобами мови, чи, за словами В. Теллі [9], використання вже існуючих у мові номінативних засобів у новій для них функції найменування, посідає в системі номінативного інвентарю кожної мови одне з найголовніших місць.

Отже, результатом номінативної діяльності носіїв певної мови є створення номінативної одиниці – вираженого мовним знаком (словом або словосполученням) поняття як образного відображення свідомістю певного об'єкта буття. На думку Є. Верещагіна і В. Костомарова, навколо кожного слова складається цілий комплекс усіляких відомостей, які актуалізуються у свідомості залежно від комунікативних потреб. Ці знання зберігаються в пам'яті людини й колективу, але «їх актуалізація залежить від потреб, необхідності в них й відбувається не одночасно, а послідовно» [2, с. 55-57]. Таким чином, номінативна одиниця – це виражений словом або словосполученням результат номінативної діяльності носіїв певної мови, який ґрунтується на встановленні асоціативних зв'язків між мовним знаком і поняттям, що є образом певних схожих об'єктів дійсності. Номінативна одиниця є носієм і джерелом національно-культурної інформації, яка історично закріплена за відповідним мовним знаком.

У сучасній англійській мові можна побачити багато прикладів утворення нових лексичних одиниць, пов'язаних з комп'ютерами, інформаційними та комунікаційними технологіями [7; 8]. Незаперечним фактом є те, що інновації провокують номінації для вже давно відомих явищ і технологій. Когнітивну основу номінації створюють при цьому принципи аналогії і контрасту. Наприклад, не так давно з'явилося словосполучення *fixed-line telephone*, що означає дротовий телефонний зв'язок. Однак дана номінація з'явилася через виникнення телефонів нового покоління (*mobile phone / cell phone*). Раніше, дротовий телефонний зв'язок не мав альтернатив, а тому не потрібно було ніяких уточнень, і одного слова *telephone* було цілком достатньо. Таким чином, номінативні одиниці, що з'явилися набагато пізніше під впливом нових технологій, стали причиною виникнення нових номінації для вже існуючого у мові слова.

Аналогічний процес спостерігається й у випадку з антонімами *off-line* і *on-line*. Для позначення процесів отримання і передачі повідомлень у віртуальному просторі, для роботи з віртуальними продуктами та навіть з віртуальними грошима (*web-money*) з'явилося слово *on-line*. Відповідно, всі раніше відомі канали отримання і передачі інформації отримали назву *off-line*. Подібні номінації

спровокувала і електронна пошта (*e-mail*), що потіснила звичайну пошту настільки швидко, що остання, не в змозі конкурувати за швидкістю, отримала глузливе позначення *snailmail*.

Подібний процес спостерігається з абрєвіатурами *FTF* (*face-to-face communication*) і *CMC* (*computer-mediated communication*). Нова назва для традиційної комунікації (*FTF*) виникла через те, що комп'ютери та інформаційні технології зробили надзвичайно популярною віртуальну комунікацію. Варто зазначити, що в сучасній англійській мові з'явилося безліч абрєвіатур, пов'язаних з комп'ютеризацією різних сфер діяльності. Вони настільки швидко поширилися, що завоювали собі місце в найсучасніших і зовсім не спеціалізованих словниках, наприклад: *CAD* – *Computer Aided Design*, *CAM* – *Computer Aided Manufacturing*, *DAB* – *Digital Audio Broadcasting*, *DIP* – *Documented Image Processing*, *CBT* – *Computer – Based Training/ Testing*, *DOI* – *Digital Object Identifier*, *IM* – *instant message*, *ATM* – *automated teller machine*.

Розглянемо утворення нової номінативної одиниці на основі вже відомих моделей. Наприклад, лексична одиниця *wi-fi* (*wireless fidelity*), яка з'явилася значно пізніше за високоякісні аудіосистеми, була створена за аналогією з номінацією для характеристики останніх – *hi-fi* (*high fidelity*). З іншого боку, нова характеристика аудіосистем витіснила номінацію *brown-goods*, що функціонувала одночасно з *white goods* (*large electrical goods for the house, such as cookers and washing machines* [10]). Хоча електронні словники все ще містять ці одиниці, дизайн аудіотехніки і телевізорів, кухонної техніки свідчить про те, що такі номінації вже застаріли.

Словотвір за аналогією, що стосується сфери нових технологій, може досить швидко набути статусу моделі. Наприклад, словотвір може не лише зводитися до механічного додавання однієї букви, яка символізує електронну продукцію, і, фактично, вже перетворилася на афіксоїд (*e-business*, *e-life*, *e-pal*, *e-service*, *e-shopping*, *e-money*, *e-tax*, *e-cruiter*, *e-body-shopper*, *e-reader* etc.), але й припускає усічення перших букв із заміною на афіксоїд: *retailer* → *e-tailer*, *immersion* → *e-mmersion*. У процесі функціонування таких одиниць явище усічення може продовжуватися, наприклад: *electronic commerce* → *e-commerce* → *e-comm*. Такий процес є досить продуктивним, оскільки для найменування нових понять, на думку О. Дзюбіної, «не вистачає ні всього арсеналу кореневих слів, ні можливостей афіксального апарату» [4, с. 19].

У результаті семантичної деривації та конверсії формується нове лексичне або граматичне значення вже існуючого у мові слова. Наприклад, іменник *bookmark* (*a piece of paper, leather etc. that you put in a book to show you the last page you have read* [10]) з аналогічним значенням став використовуватися стосовно віртуального простору (*a way of saving the address of a page on the Internet so that you could find it again* [10]). У результаті конверсії виникло і дієслово *bookmark* (*to save the address of a page on the Internet so that you could find it again* [10]), яке сьогодні використовується тільки стосовно віртуальної комунікації, і не стосується друкарської продукції.

Науковці О. Дзюбіна [4] та В. Заботкіна [5] у своїх публікаціях вже неодноразово висвітлювали вплив принципу економії мовних зусиль на номінативні процеси в сучасній англійській мові. Науковці говорять про тенденцію до максимального збереження наступності в розвитку словника, прагнення позначати нові поняття відомими словесними знаками, не порушуючи номінаційного і термінологічного зв'язку поколінь. Наприклад, усе більш популярними стають електронні книги (*e-book*), що не вимагають поліграфічного процесу як такого. За аналогією з друкарською продукцією, використовуються номінації *e-book publisher*, *electronic book publishing*. Варто зазначити, що нові номінативні одиниці для процесу підготовки електронних книг не створюються. Технічні засоби, що використовуються для відтворення інформації на електронних книгах, відомі як *e-book reader*, *e-player*. Таким чином, для номінації нових пристроїв використані вже відомі лексичні одиниці, створені для позначення застарілих на сьогодні технологій.

Іноді нові електронні реалії мають вузьку сферу застосування. Електронний квиток, наприклад, теоретично можна запропонувати для будь-якого виду транспорту, проте на практиці він використовується переважно для літаків, про що свідчить уточнення в словнику: *e-ticket* – *a ticket, usually for someone to travel on an aircraft, that is held on a computer and is not printed on paper* [10].

Цікавим фактом є не лише походження аналогічних номінацій для позначення нових гаджетів і технологій (*iPhone*, *iPod*, *iPad*, *iCloud*), у створенні яких брав безпосередню участь Стів Джобз, але й поява після його смерті в межах цієї ж моделі номінацій, пов'язаних безпосередньо з ним, – *iCreate*,

iHeaven. Якщо стосовно гаджетів формант *i-* інтерпретується як *intelligent* або *interactive*, то в останніх номінаціях він був переосмислений у займенник першої особи: *I CREATE; I am in heaven*.

Зі зміною зовнішнього вигляду і дизайну телефонів виникла й інша семантична відмінність: словосполучення *to dial a number* перетворилося на сталу форму і більше не відповідає процесу, що позначає буквально: *I think I dialed the wrong number. What number did you dial?* [10]. Дієслово *to dial* у сучасних словниках має наступне значення: *to make a phone call by pressing a series of buttons with numbers, or moving a disc with numbers, on the phone* [10]. На сучасних телефонах, за винятком ретро-екземплярів, уже немає диска з отворами для цифр і пальців, який треба обертати, проте сила звички змусила зберегти дієслово *to dial* і поставити на перше місце в дефініції позначення реального процесу – *to press smth.*

Відзначимо, що розвиток інформаційних технологій провокує модифікацію вже відомих лексичних одиниць як у випадку з *blackboard/ whiteboard*. Семантична роль інструменту або матеріалу в дефініції нових слів може бути відсутньою: *cf. blackboard* – a dark surface on a wall or frame that a teacher writes on with chalk; *whiteboard* – a board with a smooth, white surface, often attached to a wall, on which you can write and draw using special pens [10].

Мова живий організм, що постійно змінюється, оновлюється та функціонує як динамічний організм. Інтенсивний розвиток суспільства, науки, техніки, різноманітні зміни соціального життя спричинюють появу великої кількості нових реалій та понять, що потребують номінації. Номінація, як основний засіб поповнення номінативного інвентарю мови, становить важливе багатоаспектне лінгвістичне явище. Проте залишилось багато недосліджених аспектів, що стосуються лексичного складу сучасної англійської мови та шляхів її поповнення. Ця проблема становить значне поле діяльності для всебічного вивчення, але обсяг статті не дає змоги комплексно проаналізувати всю проблематику зазначеного питання. Є доцільним та необхідним подальше дослідження процесу номінації різних сфер діяльності людини.

Список використаної літератури

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 896 с.
2. Верещагин Е. М. Язык и культура : Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М. : Наука, 1983. – 269 с.
3. Гак В. Г. К типологии лингвистических номинаций / В. Г. Гак // Языковая номинация. Общие вопросы. – М. : Наука, 1977. – С. 230-293.
4. Дзюбіна О. І. Особливості утворення та функціонування семантичних неологізмів англійської мови в сфері інтернет-комунікації / О. І. Дзюбіна // Записки з романо-германської філології. – Вип. 2 (33). – 2014. – С. 17-23.
5. Заботкина В. И. Новая лексика современного английского языка / В. И. Заботкина. – М. : ВШ, 1989. – 126 с.
6. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англоукраїнський словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 360 с.
7. Махачашвілі Р. К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови у сфері новітніх технологій 2005 року. : автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Р. К. Махачашвілі. – Запоріжжя, 2005. – 22 с.
8. Мойсеєнко А. Динамічний аспект номінації / А. Мойсеєнко. – К. : ИПЦ «Київський університет», 2004. – 100 с.
9. Телия В. Н. Номинация / В. Н. Телия // Языкознание. Большой энциклопедический словарь. – 2-е изд. – М. : Большая Российская Энциклопедия, 1998. – С. 336-337.
10. Cambridge Dictionary online. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dictionary.cambridge.org/>

Лысак Г. А. Образование новых номинативных единиц в современном английском языке под воздействием инновационных технологий.

Аннотация

Статья посвящена анализу номинативных процессов, которые имели место в английском языке под влиянием современных технологий, что в свою очередь влечет образование соответствующих лексических единиц. Осуществлен анализ понятий «номинация» и «номинативная единица». Рассмотрены основные виды номинации. Определено, что именно в результате семантической деривации и конверсии формируется новый лексический или грамматический смысл уже существующего в языке слова.

Ключевые слова: номинация, номинативная единица, словообразование, конверсия.

Lysak H. O. Formation of New Nominative Units in Modern English Under the Influence of Innovative Technologies.

Summary

The article deals with nominative processes that have appeared under the influence of new technologies. That provoked the development of new lexical units. The concepts of “nomination” and “nominative unit” have been analyzed. The term nomination is considered to be very complicated concept. Under the nomination scientists understand the formation of linguistic units, that serve for naming new concepts in form of linguistic units – words, word combinations, phraseological units. Main types of nomination have been considered: primary and secondary nomination. It has been defined that the result of nomination process is the nominative unit.

In modern English there are a lot of examples of forming new lexical units dealing with computers, information and communication technologies. In this case, innovations provoke the nominations for well-known phenomena and technologies. It has been considered that the cognitive basis for nominations is formed by the principles of analogy and contrast. It has been defined that the most productive ways of new concept nominations are semantic derivation, conversion and word formation.

Key words: nomination, nominative unit, word formation, conversion.

УДК 81'42'322.2'324'06-13:004

Лотоцька Н. Я.,
аспірант кафедри прикладної лінгвістики
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: nata07lototska@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ КОЛОКАЦІЙ У СУЧАСНОМУ МОВОЗНАВСТВІ: КОРПУСНО-СТАТИСТИЧНИЙ ПІДХІД

Статтю присвячено дослідженню поняття колокація в сучасному мовознавстві. Описано критерії інтерпретації цього терміна крізь призму контекстно-орієнтованого, семантико-синтаксичного, корпусного та корпусно-статистичного підходів. Особливу увагу зосереджено на важливості корпусів текстів та статистичних методів під час дослідження цих словосполук. Розглянуто та проаналізовано найпоширеніші в лінгвістиці статистичні показники асоціації для обчислення ступеню зв'язку між компонентами колокації.

Ключові слова: колокація, нод, колокат, корпус текстів, статистичні показники асоціації.

Об'єктом вивчення традиційного мовознавства довгий час було слово. Завдяки працям Ф. де Сосюра науковий інтерес змістився зі слова на синтагматичні зв'язки, оскільки в мовленні слово не є ізольованою одиницею, а через асоціації завжди комбінується з іншими словами [14, с. 67]. Нині лінгвісти зацікавлені в аналізі високочастотних стійких синтагматичних послідовностей – колокацій – регулярно відтворюваних конструкції, що видобуваються з пам'яті як готові утворення безпосередньо під час мовлення, подібно до простих слів [2, с. 14].

Інформація про стійкі сполуки є актуальною та необхідною для вирішення різних прикладних завдань у лінгвістиці: укладання словників, тезаурусів, баз даних, автоматичного аналізу тексту, машинного перекладу, інформаційно-пошукових систем, зокрема, потреби розв'язання завдань автоматичного аналізу тексту [2, с. 18].

Окремі загальнотеоретичні аспекти колокацій як прояву сполучуваності були об'єктом дослідження лінгвістів ще на початку ХХ ст. З появою праць Дж. Фьорза зароджується теоретичне дослідження явища колокації й традиція вивчення цього поняття в різних аспектах. Аналіз фахової літератури показує, що основи теоретичних інновацій у концепції колокації закладено працями Дж. Синклера [22]. Ш. Еверт, В. Левицького, М. Стабс та ін. [9; 17; 23] застосовують квантитативні методи для вивчення параметрів сполучуваності, досліджуючи колокації за допомогою статистичних показників. Проблемі вилучення колокацій із текстового масиву й встановленню критеріїв їхньої ідентифікації присвячено праці Т. Бобкової, М. Хохлової, В. Захарова та ін. [2; 7; 12].

Мета цієї праці – описати та проаналізувати підходи дослідження поняття колокація в сучасному мовознавстві. Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань: 1) описати критерії інтерпретації поняття колокація в сучасному мовознавстві; 2) розглянути термін колокація в аспекті корпусного та корпусно-статистичного підходів; 3) визначити важливість